

MINISTERSTVO VNITRA

Odbor bezpečnostní politiky
Čj.: MV- 81449-3/OBP-P-2009

Praha 11. února 2010
Počet listů: 1/3

Stanovisko k postihu obětí trestného činu obchodování s lidmi a pracovníků nevládních organizací pracujících s oběťmi této trestné činnosti pro spáchání trestného činu nepřekažení a neoznámení trestného činu podle § 367 a § 368 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Nová úprava trestního zákoníku v rozporu se stávající **zařadila do výčtu skutkových podstat, jejichž nepřekažení, resp. neoznámení je trestné mimo jiné i trestný čin obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku) a trestný čin zbavení osobní svobody (§170 trestního zákoníku).** Důvodová zpráva neuvádí, proč výslovně tyto trestné činy byly do výčtu zařazeny, uvádí pouze, že nové vymezení odpovídá vyvíjejícím se potřebám společnosti.

Jako okolnost vylučující protiprávnost je u obou skutkových podstat (nepřekažení a neoznámení) uvedena skutečnost, že **osoba by splněním právní povinnosti uvedla sebe nebo osobu blízkou v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání. Nejsou-li však tyto podmínky splněny,** může se obecně pachatelem trestného činu podle § 367 a 368 stát **kdokoli**, tedy i oběť trestného činu, neboť chráněným zájmem těchto skutkových podstat je zájem společnosti na odhalování závažných druhů kriminality. Nelze proto bez dalšího uplatnit zásadu, podle které nemůže být nikdo postižen ustanovením, které právní řád obsahuje pro jeho ochranu.

Neziskový sektor se však na Ministerstvo vnitra obrátil s obavou, že taková úprava je ve svém důsledku pro společnost naopak nebezpečná, neboť povinnost neodkladně oznámit skutečnost, že došlo k trestnému činu obchodování s lidmi, **dopadne jak na terénní pracovníky, kteří každodenně přicházejí do kontaktu s kriminálním prostředím, tak i na oběti takové trestné činnosti.** Ve svém důsledku pak taková úprava znemožní nevládním organizacím efektivně pracovat v oblasti identifikace obchodovaných osob a

tedy i následně poskytovat sociální služby této velmi zranitelné skupině. Oznamovací povinnost povede totiž s největší pravděpodobností k plošné ztrátě důvěry zranitelných skupin. Nastavení povinnosti oznámit trestný čin obchodování s lidmi tak podle názoru neziskového sektoru **povede k vyšší latenci této trestné činnosti, neboť potenciální kontakty, díky kterým neziskové organizace získávají podněty ke své práci, budou novou úpravou od spolupráce odrazeny obavou, že nebude nadále možné zůstat v anonymitě.**

V první řadě je potřeba mít vždy namysli, že povinnost oznámit/překazít trestný čin uvedený ve výčtu, nevzniká vždy, kdy se člověk doví nějakou informací o tom, že byl pravděpodobně spáchán trestný čin. V souladu s judikaturou Nejvyššího soudu je nutné vyžadovat, aby hodnověrná vědomost pachatele trestného činu neoznámění trestného činu zahrnovala všechny okolnosti činu jiného, které jsou rozhodné pro to, aby tento čin byl trestným činem, jehož se týká oznamovací povinnost. Nelze proto požadovat splnění oznamovací povinnosti v případě, že osoba získá pouze neurčité informace či náznaky.

Podmínky beztrestnosti toho, kdo nepřekazil nebo neoznámil trestné činy uvedené v taxativních výčtu, jsou, jak již bylo uvedeno výše, nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání samotného pachatele nebo osoby jemu blízké.

K pojmu **osoby blízké** se v trestním právu tradičně uvádí, že se jedná o

- příbuzné v přímém pokolení, osvojitele, osvojence, sourozence, manžela a partnera;
- jiné osoby v poměru rodinném a obdobném za předpokladu, že újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, by druhá právem pocítovala jako újmu vlastní (§ 125 trestního zákoníku).

Jednotlivé situace – **nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví** – pak zpravidla vychází z konkrétních okolností na místě připravovaného nebo páchaného trestného činu, nebo z jednání jiné osoby.

Jiná závažná újma se pak musí svou povahou a důsledky rovnat alespoň ublížení na zdraví. (Ublížení na zdraví zákon definuje v § 122 odst. 1 trestního zákoníku - za ublížení na zdraví považuje takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařské ošetření. Není stanovena minimální doba, po kterou taková porucha musí trvat, soudní praxe však vychází z toho, že znesnadnění obvyklého způsobu života by mělo trvat po dobu alespoň sedmi dnů.)

Pracovník organizace pomáhající obětem tohoto druhu trestné činnosti či poskytující zdravotně sociální služby osobám nabízejícím placený sex (dále jen

„pracovník organizace“) není ve vztahu ke kriminálnímu prostředí běžným nezaujatým občanem, jeho pracovní prostředí i náplň jsou nerozlučně spjaty se sociálně deviantním prostředím a často i s prostředím, kde může působit organizovaný zločin. Jeho **spolupráce s policií musí být proto prováděna nanejvýš citlivě (včetně například toho, že jako místo bydliště terénního pracovníka oznamovatele bude policie uvádět kontaktní adresu jeho organizace)**, aby neztratil „důvěru“ takového prostředí. Jiný přístup by pracovníkům organizace nejenomže **znemožnil vykonávat společensky vysoce prospěšnou práci**, kteroužto skutečnost lze za určitých podmínek považovat za újmu srovnatelnou ublížení na zdraví, ale vzhledem k míře organizovanosti kriminálních skupin v oblasti obchodování s lidmi by mohl znamenat velmi **konkrétní a závažnou hrozbu pro jejich zdraví, nebo i život**.

Nelze samozřejmě předjímat posouzení konkrétních případů, lze však konstatovat, že **pracovníci organizací zabývajících se pomocí obětem organizovaného zločinu či pracovníci, kteří poskytují sociálně zdravotní služby osobám nabízejícím placený sex, jsou při své práci vystaveni tak vysokému riziku, že se v konkrétních případech bude často jednat o kategorii osob, u níž budou dány podmínky beztrestnosti vymezené v § 367 a § 368 trestního zákoníku. V těchto případech se proto doporučuje policii postupovat citlivě a s přihlédnutím ke všem specifikům postavení terénních pracovníků.**

Pokud se týká obětí trestného činu obchodování s lidmi nebo trestných činů souvisejících, není třeba argumentovat ve smyslu potvrzení hrozby jejich životu a zdraví ze strany pachatelů takto závažné trestné činnosti, když se většinou bude jednat o pachatele ze skupin organizovaného zločinu, jež mívají mezinárodní působnost a mnohdy disponují informacemi o pobytu rodin obětí jejich trestné činnosti. Byla však nastolena otázka, **zda v případě, že oběť získá povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území v souladu s § 42e odst. 1 písm a) a b) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, nebude oběť tímto uvedena do situace, kdy ji stát zaručí ochranu před dalšími útoky a ona tak bude nucena ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a podmínky beztrestnosti podle § 368 trestního zákoníku na ni nedopadnou.**

K tomu je třeba poznamenat, že **samotné udělení povolení k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území státu, ba ani zařazení oběti do některého z ochranných programů nemůže v žádném případě zcela eliminovat nebezpečí, které takové osobě hrozí ze strany pachatelů trestné činnosti, již se stala obětí.** Trestní zákoník konečně v podmínkách beztrestnosti nevyžaduje, aby se osoba stala obětí úspěšného útoku na její život nebo zdraví, hovoří pouze o tom, že se osoba v nebezpečí takového útoku vydá. **Postačí tedy, že dotyčná osoba cítí odůvodněnou obavu o svůj život**

a zdraví, konkrétní poznatky o tom, že se útok na uvedené hodnoty chystá dokládat nemusí. Opačný výklad by mimo jiné odporoval úmyslu zákonodárce, který v souladu se směrnicí Rady č. 2004/81/ES umožnil obětem obchodování s lidmi (a nad rámec směrnice i osobám, které protiprávně organizovaným způsobem překročily státní hranice) v rámci určité lhůty jednoho měsíce přijmout rozhodnutí, zda chtějí spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (srov. § 42e odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců).

Lze proto konstatovat, že vydání povolení k dlouhodobému pobytu nebo k jinému druhu pobytu za účelem ochrany na území ve smyslu citovaného zákona, ani zařazení oběti do programu, jehož cílem je její ochrana, nemůže být bez dalšího okolností, která vylučuje aplikaci podmínek pro beztrestnost upravených v § 367 (nepřekážení trestného činu) nebo § 368 (neoznámení trestného činu) trestního zákoníku. Vždy je potřeba zkoumat, zda by se oběť splněním právní povinnosti vydala v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání, které je v případě prostředí organizovaného zločinu extrémně vysoké.

Mgr. Martin Linhart
ředitel odboru